
INNTEKTER- OG INNTEKTSMULIGHETER I JORDBRUKSFORHANDLINGENE

NOTAT 2-2014

Sammendrag:

Inntektsveksten som forhandles fram i Jordbruksforhandlingene, tilfaller enkelt fortalt de bøndene som oppfyller forutsetningene som legges til grunn. Bak det som ofte framstilles som teknikaliteter, ligger det viktige politiske prioriteringer i forhandlingssystemet som får store konsekvenser for måten maten vår produseres på.

Redusert arbeidsforbruk per produserte enhet og økt volum er avgjørende forutsetninger for den framforhandla veksten i inntektsmuligheter i Jordbruksforhandlingene. Utad framstilles det ofte som om den framforhandla inntektsveksten skal komme "alle bøndene" til gode, mens det i realiteten kun er de bøndene som responder med økt arbeidsproduktivitet og økt volum som har denne muligheten. De aller fleste bøndene vil ikke kunne oppfylle disse forutsetningene, inntektsavstanden til andre grupper vil derfor øke.

Forutsetningene for økte inntektsmuligheter slik de utformes, har konsekvenser for hvordan maten vår produseres. Den aller viktigste konsekvensen er at en norsk matproduksjon basert på norske jordbruksarealer nedprioriteres, til fordel for matproduksjon basert på importert fôr.

Vekst i inntektsmuligheter og inntektsvekst

Det er mange forutsetninger som ligger til grunn for Jordbruksforhandlingene. Disse forutsetningene er forhandlingspartene (staten og faglagene i jordbruket) stort sett enige om. I dette notatet skal vi se nærmere på konsekvensene av to sentrale forutsetninger i inntektssammensetningen: Redusert arbeidsforbruk og økt volum.

I Jordbruksforhandlingene forhandles det om vekst i *inntektsmuligheter*, ikke inntektsvekst. Forskjellen består kort fortalt i at bøndene må oppfylle enkelte forutsetninger for å oppnå muligheter for inntektsvekst. Vi skal se nærmere på Jordbruksavtalen som ble inngått våren 2013, og hvordan noen av forutsetningene påvirker inntektsutviklingen i sektoren.

Jordbruksavtalen 2013: 31 000 kroner per årsverk

Forutsetningene som både jordbrukets faglag og staten la til grunn, var at mengde per bonde skulle øke med 4 prosent og volumet totalt sett øke med 0,75 prosent. Antallet årsverk i jordbruket skulle reduseres med 1 800 årsverk.

Forhandlingsresultatet i Jordbruksavtalen 2013 skulle gi en vekst i inntektsmuligheter på 31 000 kroner per årsverk. Avtalepartene hevdet videre at den inngåtte jordbruksavtalen ga bøndene en gjennomsnittlig inntektsvekst per årsverk som var 12 000 kroner høyere enn for gjennomsnittlige lønsmottakere¹.

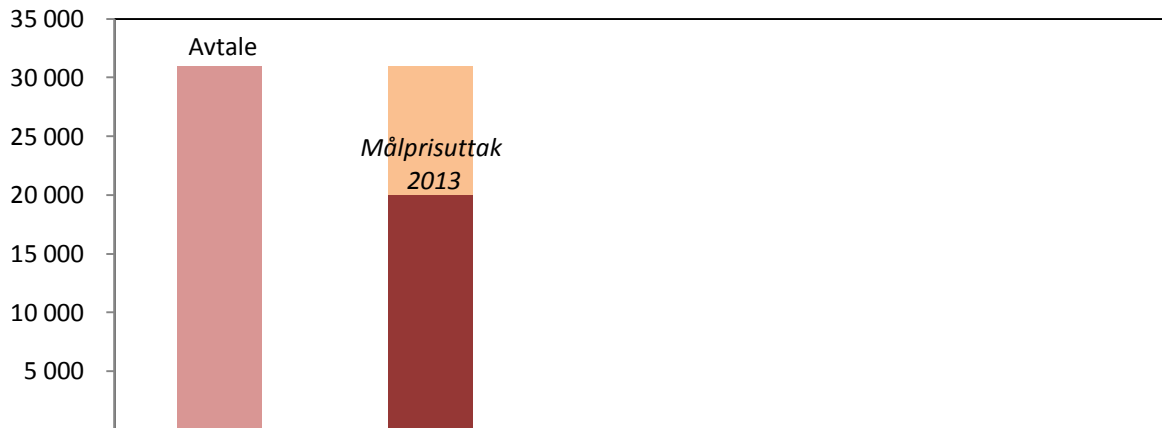
I den videre gjennomgangen presenteres noen av forutsetningene som ligger til grunn for Jordbruksavtalen i 2013².

¹ Sammenligningen mellom inntektsmålet i jordbruket, som er vederlag til arbeid og egenkapital inkludert jordbruksfradrag, med lønn for andre grupper er problematisk. Mer om dette, se: Hva tjener bonden http://landbruksalliansen.no/wp-content/uploads/2014/02/Notat_Hva-tjener-bonden_2014_2-1.pdf

² Beregningene som presenteres i dette notatet er basert på tallmaterialet i Sluttprotokollen for Jordbruksoppgjøret 2013, og viser gjennomsnitt for hele næringa. Dette er før effekten av eventuell ny avtale (våren 2014). Anders Huus, Norges Bondelag, og Einar Meisfjord, Norsk Bonde og Småbrukarlag, har gitt innspill underveis.

A) Målprisuttak 2013: 11 000 kroner per årsverk

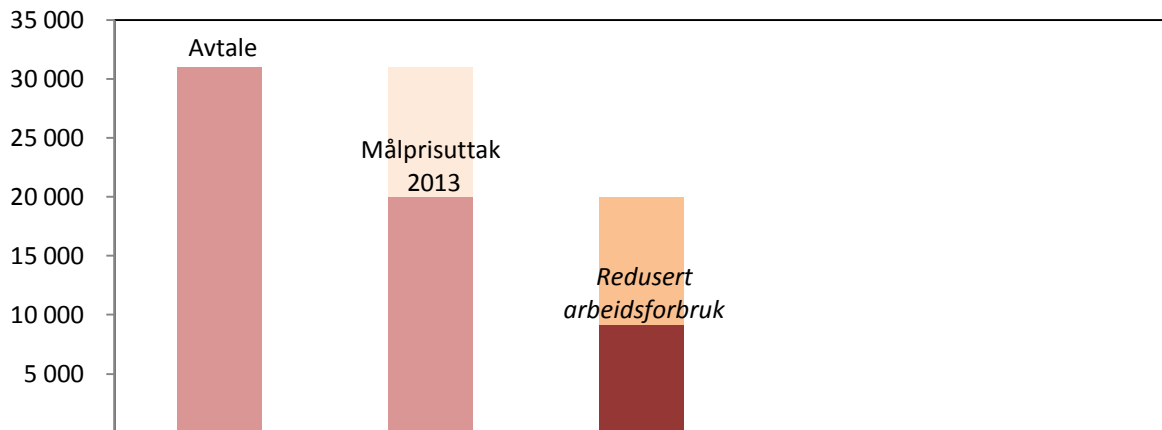
Jordbruksavtalen gjelder for 18 måneder (1.7.2013 - 31.12.2014). Særlig når en bruker Jordbruksavtalen til å sammenligne inntektsutvikling i jordbruket med utvikling per år i lønn for andre grupper, er dette viktig å justere for. I den framforhandla avtalen på 31 000 kroner per årsverk, er 11 000 kroner økte målpriser med effekt fra juli 2013. Dette betyr at av den framforhandla avtalen på 31 000 kroner per årsverk, så gjelder 20 000 kroner per årsverk i 2014.

Nå skal vi se nærmere på forutsetningen om redusert arbeidsforbruk og hvordan denne påvirker den framforhandla veksten i inntektsmulighetene.

B) Redusert arbeidsforbruk: 10 800 kroner per årsverk

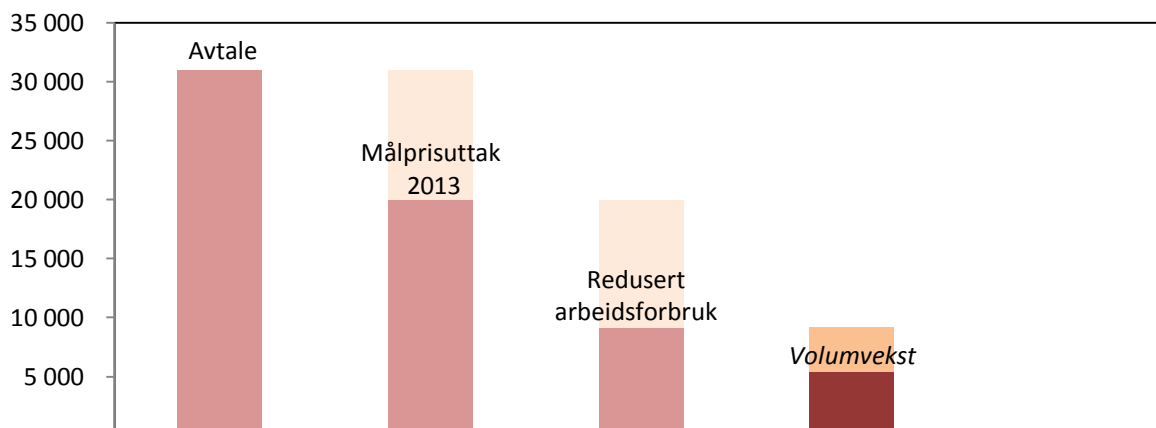
I avtalen fra 2013 forutsettes det at sektoren totalt sett skal redusere sitt arbeidsforbruk med om lag 4 prosent, fra 45 500 årsverk i 2013 til 43 700 årsverk i 2014. Uten denne reduksjonen forsvinner effektiviseringsgevinsten i det framforhandla resultatet. På årsverksnivå utgjør denne effektiviseringen gjennom redusert arbeidsforbruk, 10 800 kroner.

Eksempelvis: Hvis en bonde gjør omtrent det samme i 2014 som han gjorde i 2013, altså bruker samme arbeidsmengde på det samme volumet, så mister han 10 800 kroner per årsverk av de økte inntektsmulighetene som ble forutsatt da staten og faglagene inngikk sin jordbruksavtale.

C) Volumøkning: 3 770 kroner per årsverk

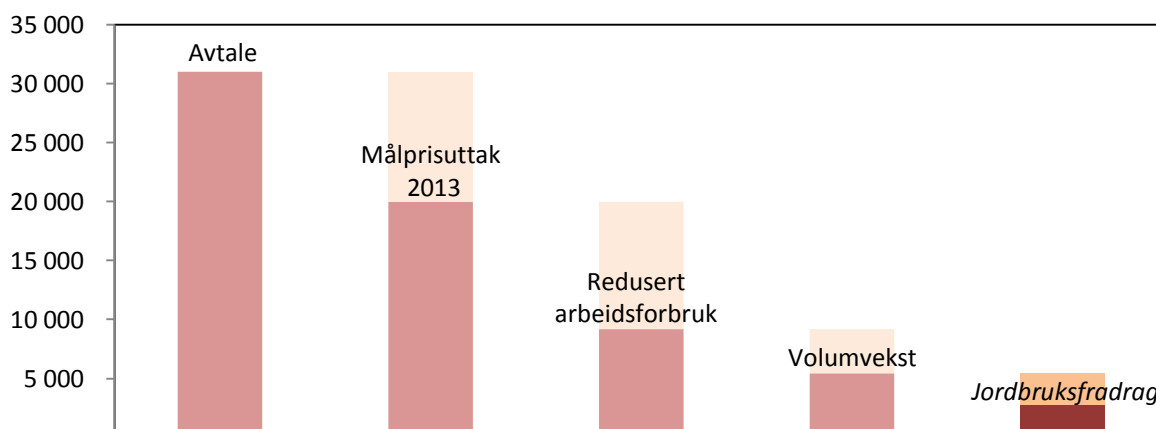
Den neste forutsetningen er økt volum. Inntektsutviklingen Jordbruksavtalen forutsetter en økning i det totale produksjonsvolum på 0,75 prosent³.

Hvis bonden ikke øker produksjonsvolumet med 0,75 prosent per årsverk, oppfylles ikke forutsetningen for økte i inntektsmuligheter på 3 770 kroner.

D) Inntektseffekt av jordbruksfradraget: 2 650 kroner per årsverk

Til slutt tar vi med forutsetningen om inntektseffekt av jordbruksfradraget, som også inngår i den framforhandla avtalen. Jordbruksfradraget beregnes med grunnlag i gardsbrukets skattbare driftsoverskudd.

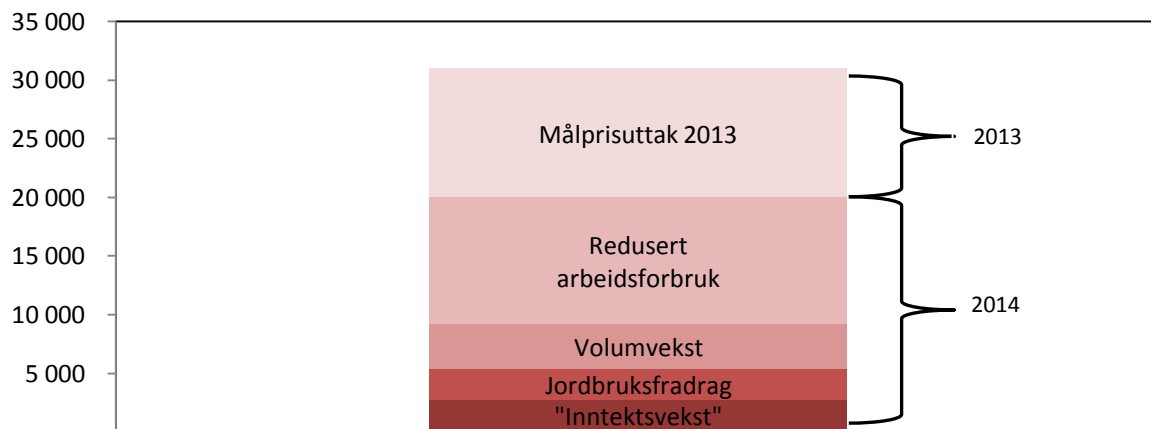

Hvis en bonde i 2014 ikke reduserer arbeidsforbruket, ikke øker produksjonsvolumet, ei eller oppnår skattemessig inntektseffekt av jordbruksfradraget, vil den framforhandla veksten i inntektsmuligheter i 2014 tilsvare om lag 2 780 kroner per årsverk i vederlag til arbeid og egenkapital, ikke 31 000 kroner, sammenligna med 2013.

Justert for inflasjon vil denne summen i praksis innebære et realinntektsfall i bondens inntekt. For det store flertallet av norske bønder, vil forutsetningene som legges til grunn i Jordbruksforhandlingene medføre at inntektsavstanden til andre grupper øker.

³ Hvordan volumøkning vil relatere seg til økte priser, nyinvesteringer og tilskudd, avhenger av produksjonstype og eventuelle endringer i Jordbruksavtalen. Regnestykket som presenteres her, er noe forenkla (+ 210 mill. kr i økte inntekter - økte driftskostnader på 45 mill. kr / 43 700 årsverk). Vekst i kostnader på realrente er ikke inkludert.

I figuren under vises forutsetningene og hva de utgjør av de totale inntektsmulighetene. Høyden på søylens deler tilsvarer den inntektsmuligheten en bonde mottar dersom han eller hun oppfyller de forutsetningene som legges til grunn.

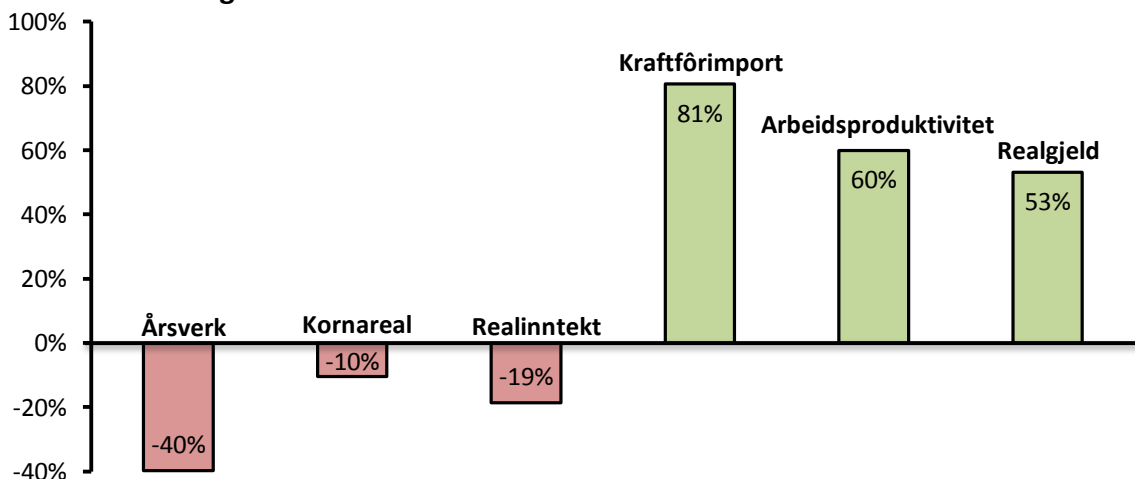

Hvordan oppnå forutsetningene for inntektsvekst?

Tilretteleggingen for vekst i inntektsmuligheter slik det utformes gjennom Jordbruksforhandlingene (reduisert arbeidsinnsats og økt produksjonsvolum), legger føringer for hva som er lønnsomt for bøndene å gjøre. Dette har store konsekvenser for *hvordan* matproduksjonen foregår.

Figuren under viser prosentvis endring mellom 2000-2012 i antallet årsverk, det norske kornarealet (dekar), jordbrukssektorens totale arbeidsinntekt (kroner, inflasjonsjustert), kraftfôrimport (tonn), arbeidsproduktiviteten (prosent) og totale gjeld (kroner, inflasjonsjustert)⁴.

Prosentvis endring 2000-2012

Kilde: Totalkalkylen, SSB, SLF og NILF

Forutsetningene i Jordbruksforhandlingene (reduisert arbeidsforbruk og økt volum) er viktige for å forklare noen sentrale utviklingstrekk i den norske matproduksjonen. Norsk jordbruk

⁴ For arbeidsproduktiviteten gjelder tallene perioden 2000-2009. NILF notat 2010-14

har hatt en sterk vekst i arbeidsproduktiviteten, akkurat som forutsetningene om inntektsvekst ved redusert arbeidsforbruk og volumvekst tilrettelegger for.

Økt volum med færre bønder er et prioritert mål i dagens Jordbruksavtalesystem. Inntektsveksten som forhandles fram, tilfaller enkelt fortalt de bøndene som oppfyller forutsetningene som legges til grunn i Jordbruksforhandlingene. Dette henger sammen med at forutsetningen om økte inntektsmuligheter gjennom Jordbruksforhandlingene, er sammenhengen mellom arbeidstimer og volum.

Måten maten produseres på, styres av disse drivkreftene. For å oppfylle forutsetningene for vekst i inntektsmuligheter, endres matproduksjonen slik at den foregår på stadig mer areal i utlandet (importert kraftfôr) og mindre på norske arealer. Dette er den produksjonsmåten som mest effektivt reduserer arbeidsforbruket, øker volumet og øker arbeidsinntekt.

Økt produksjonen på færre arbeidstimer er en forutsetning for å få økt timeinntekt gjennom jordbruksforhandlingene. Dagens politikk tilrettelegger derfor for at norsk matproduksjon løsriver seg fra ressursgrunnlaget ved nedgang i egne arealer og økt kraftfôrimport. Dette svekker matvaresikkerheten for hvert år, og samfunnsmålene med matproduksjonen og jordbrukspolitikken blir vanskeligere å nå.

Kilder:

Sluttprotokoll for Jordbruksforhandlingene 2013:

http://www.regjeringen.no/nb/dep/lmd/dok/lover_regler/retningslinjer/2013/jordbruksforhandlingene-2013---sluttprot.html?id=727053

NILF:

http://nilf.no/publikasjoner/Notater/2010/produktivitetsutvikling_i_norsk_jordbruk_1990-2009_analyse_basert_pa_jordbrukets_totalrekneskap

Totalkalkylen:

<http://www.nilf.no/statistikk/totalkalkylen/Totalkalkylen-Oversikt>

Statistisk sentralbyrå:

<https://ssb.no/statistikbanken>

Notatet er utgitt av Alliansen ny landbrukspolitikk, og skrevet av Sverre Arne Lie.

Nettside for Alliansen ny landbrukspolitikk: www.landbruksalliansen.no